

ELIZABETH ACEVEDO

MAATA
JALKOJEN
ALLE

SUOMENTANUT
LEENA OJALATVA

KARISTO
HÄMEENLINNA

Englanninkielinen alkuteos *Clap When You Land*

First published by Harper Teen, an imprint of HarperCollins Publishers.
HarperCollins Children's Books, a division of HarperCollins Publishers,
195 Broadway, New York, NY 10007.

Copyright © 2020 by Elizabeth Acevedo
All rights reserved.

Suomenkielinen laitos © Karisto / Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

ISBN 978-951-1-38961-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

*Suurelle rakkaudelleni Rosa Amadi Acevedolle
& siskolleni Carid Santosille*

*Omistettu American Airlinesin lennolla 587
menehtyneiden muistolle*

*El corazón de la auyama,
sólo lo conoce el cuchillo.*

*Kurpitsan pehmeän sisuksen
tuntee vain veitsi.*

– DOMINIKAANILAINEN SANANLASKU

CAMINO ← YAHAIRA

Tiedän liikaa mudasta.

Tiedän, että kun jalkakäytäviä ei ole
& vesi nousee kodin lattialaatoille,
mudan tuntija taitaa selviytymisen kielen.

Tiedän liikaa mudasta.

Kuinka Tia läpsäisee tiskirätillä, jos tuo sitä sisälle.
Kuinka sänkyä täytyy kohottaa hurrikaanikaudella.

Kuinka muta kuivuu & tarttuu sinnikkäästi kenkään.
Tai seinään. Vira Lataan & paljaaseen jalkaan.
Tiedän, on mutaa, joka roiskuu, kun ohi ajaa motoconcho.

Mutaa, joka maiskuttaa & ryystää korkeita korkoja
katutyttöjen jaloissa, entisten koulukavereideni.
Mutaa, joka pehmenee, sulautuu tieksi ei minnekään.

& muta tekee, mitä mieli. Tahtoo kuorruttaa
loaferit, hamuaa koulupuvun hameenhelmaa.
Painaa suukkoja polviin & livettää jalat alta, jotta saa kulkijan lähelleen.

”Älä anna sen tahria”, Tía on aina sanonut.
Mutta eikö hän näe? Tämä paikka, josta tulemme,
on jo jättänyt minuun jälkensä.

Illat pyyhin jalkapohjia puhtaaksi,
kurainen riepu ämpärin yllä, pesen pois tämän paikan merkkejä.
Tämän barrion kasvatti on *tehty* tästä maasta & savesta:

kuraa tulvillaan, vesi selustanaan, maku kehitysmaan:
sanovat, multaa valtion kynnen alla, sanovat.
Rakastan kotiani. Mutta se on kuin vajoama

joka ahmii juoksuhiekkaa

suu ammollaan; minä janoan vakaata maata,
jossain muualla.

Tänään herään aamu-
viideltä. Pesen kädet & kasvot.
Eräällä naisella on syöpä,

pieni kimpale
paisuttaa vatsaa,
& Tía Solana kaipaa apuani.

Taaperosta asti
olen seurannut Tíaa,
jo kun Mamákin vielä eli.

Tían & minun suhde on mutkaton.
En purnaa hänen säännöistään.
Eikä hän laadi tarpeettomia.

Aamuisin olemme hiljaisia.
Tia ojentaa minulle nokareen leipää;
minä täytän hänelle kahvipannun.

Kun Don Mateon kukko kiekaisee,
lukitsemme oven, Tíalla on laukussa viidakkoveitsi.
Aurinko raidoittaa taivaan pinkillä.

Vira Lata odottaa portilla.
Se on oikeastaan koko naapuruston lemmikki,
nimetön koira, kulkuriksi luettu;

pennusta asti se on nukkunut ovellamme,
& vaikken katso sen kuuluvan yksin minulle,
se katsoo minun kuuluvan sille.

Heitän sille leivänkannan
& se jolkottaa myötä syöpäsairaahan talolle,
jonka ovessa ei ole lukkoa.

Tía koputtaa silti ennen kuin astuu sisään.
En kurtista otsaa tai kipristä suuta pesemättömän
ruumiin löyhkässä. Tía katsoo naista pää kallellaan;

sanoo, että minulla on häntä lempeämpi ote.
Mumisen hei; nainen vääntelehtii vastaukseksi;
ei kykene puhumaan tuskiltaan,

& koska hän asuu yksin, ei ole ketään,
jolta kysellä hänen voinnistaan. Kokeilen
otsaa. Se on viileä, taivaan kiitos.

Nainen huokaa syvään, rauhoittuu heti kun kosken.

Vien Tían ojentaman vesipullon
naisen huulille; hän siemaisee niukin liikkein.
Oli kuulemma aikoinaan kaunis nainen.

Nostan huopaa, johon Tía naisen
edelliskäynnillä kietoi
& painan lempein sormin vatsaa yöpaidan alla.

Maha on kova koskettaa.
Tía polttaa suitsuketta pienen talon
joka nurkassa. Nainen ei liiku.

Tällaisella hetkellä tekee helposti
mieli puhua tämän naisen yli,
todeta Tíalle, että kaikki on tehty,

sanoa ääneen, että nainen on onnekas
kun saa yhä ilmaa keuhkoihinsa.
Mutta opin nuorena, ettei sovi puhua

kuolevista kuin he olisivat jo kuolleet.
Ei sovi kutsua huoneeseen pahoja henkiä,
& ei sovi tahrata kenenkään arvoa

käyttäytymällä kuin hän ei olisi
yhä elossa & edessäsi
& ehkä kokemaisillaan ihmeen.

Ei sovi antaa sanojensa kariutta tutkimattomia mahdollisuuksia.

En siis sano, että naisen kuolema on vääjäämätön.
Suin hänen hiuksensa korvan taakse
& lasken käteni vatsalleen – laulan

rukouksia Tían kanssa
& toivon, että kun lähdemme,
meitä seuraa vain Vira Lata, ei kuolema.

Tía on elämäni ainoa rakkaus,
nainen, jonka kaltaiseksi tahdon tulla,
kohotettuja kulmia & känsäisiä käsiä,

karvaisen ylähuulen alla suu,
joka on nähnyt kuolemaa & sairautta & kipua,
muttei unohda hymyillä tai kertoa hävyttömiä vitsejä.

Hänen vuokseen myös minä tunnen kuoleman
& sairauden & elämän & parantamisen.
& olen tarkkaillut Tían jokaista liikettä,

oppinut lukemaan kuin Morsen aakkosia
hikipisaroita hänen otsallaan.

Joten kun kerron tahtovani lääkäriksi,

tiedän täsmälleen, mitä työ tarkoittaa.

Parantaminen on minulla verissä.

& kaikki täkäläiset tietävät,
että parhaat lääketieteelliset

ovat Yhdysvalloissa.

Haluan pohjata sille, mitä olen oppinut
Tían elämästä auttajana, & rakentaa elämän,

jolla voin auttaa muita.

On ollut paljon päiviä,
kun Papin sekki on myöhässä,
& me laskemme,

montako munaa on jäljellä
tai mihin liha riittää.
En tahdo meidän elävän ikuisesti näin.

Minä onnistun.

Minä onnistun.

Minä onnistun helpottamaan meidän kummankin elämää.

Se päivä

Alan oppia, että
mullistavat uutiset
ovat kuin ennenaikainen synnytys:

huono ajoitus yllättää ihmisen
valmistautumattomana
& usein väärässä paikassa:

Jään pois matematiikankokeesta.

Vaikka Papi on kertonut hyppäävänsä taksiin lennon laskeuduttua,
jätän viimeiset tunnit väliin, jotta pääsen kentälle vastaan.

Korvaan kokeen huomenna, vakuuttelen itselleni.

Papin kotiinpaluu on minulle kuin juhlapyhä,
& en piittaa, vaikka hän raivostuisi.

(Hän muistuttaa kerran viikossa pulittavansa koulutuksestani
niin paljon rahaa, etten saa lintsata tunneilta tai reputtaa kursseja.
Turhaan hän huolehtii, sillä olen koulun parhaita oppilaita.)

Tiedän senkin, että salaa Papi ilahtuu.

Hän rakastaa sitä, että häntä rakastetaan. & suosikkityttö vastassa kentällä
kyltin & hymyn kera – mikä sen parempi kotiinpaluu?

Viime vierailusta on yhdeksän kuukautta,
mutta isän lento on perinteisesti kesäkuun ensimmäisenä viikonloppuna,
& tuntuu, että Tía & minä olemme kokanneet monta päivää!

On maustettu & haudutettu vuohta, hämmennelty padallista sancochoa.
Kaikki Papin suosikit odottavat päivällispöydässä.
Sitä mietin, kun anelen Don Mateolta bolaa lentokentälle.

Don Mateo käy töissä kentän lähellä,
joten tiedän hänen nurisevan vain koska kukkonsa tavoin
hän on kiivas & kaavamainen kiekaisuja myöten.

Hän nurisee silloinkin, kun saa kiitossuukon poskelleen,
tosin hän jatkaa matkaansa hymyillen.

Odotan terminaalissa, nyin koulupukuni hameenhelmaa,

jonka lyhyttä tiedän Papin pian katselevan punoittaen & kihisten.

Tutkin näyttöä, mutta isän lennon näyttää tyhjää.

Iso joukko väkeä kerääntyy jättiruudun äärelle.

(Tíalla on teoria,
jonka mukaan huonoista uutisista
saa pyhimyksiltä varoituksen:

niskavillat
ne nostavat pystyyn,
jääpuikon sujauttavat

rankaa pitkin,
sanovat *valmistaudu, valmistaudu,*
valmistaudu, muchacha.

Tía sanoo, että ehkä,
jos on liikkumatta
& rukoilee tarpeeksi,

pyhimykset muuttavat kohtaloa
suotuisammaksi.
Don Mateon auton ilmastointi oli rikki

& olen helteestä hikinen,
löyhytän paitaa, jotta rinta tuulettuisi.
Vailla varoitusta tyven.

Kylmä viima marssii sisään ruumiini ovesta,
käsissä alkaa vapina.
Jalat eivät liiku.)

Lentoyhtiön virkailija
& kaksi vartijaa
lähestyvät joukkoa

kuin kujakatit,
potkuihin tottuneet.
& heti kun virkailija

lausuu sanan *onnettomuus*,
linoleumi avaa
näykkivät leuat,

pohjattoman mahan,
minut nielee
tämä hainhampainen totuus.

Papi ei ollut täällä Sosúassa, kun synnyin.
Mamá piteli siskonsa Tía Solanan kättä
ollessaan dando a luz.

Tuo on ihana sanonta synnyttämisestä:

dando a luz annetaan valoon.

Olin äitini lahja hänen elämänsä auringolle.

Äiti kiersi isän ympärillä,
sen klassisen kaukaisen taivaankappaleen,
joka kerran vuodessa tuli riittävän lähelle langettaakseen varjonsa äitiin.

Mutta tuona vuonna, sinä jolloin synnyin, isällä oli kiireitä
New York Cityssä. Hän lähetti rahaa & nimen, ei tullut itse.
Sanoi, tytöstä tulee Camino.

Synnyinpäiväni, kuusitoista vuotta sitten, oli täynnä valoa.
Niin Tía on kertonut. Se on ainoa syntymäpäivä, joka isältä jäi väliin.
Kirkas heinäkuun päivä. Nyt näyttää siltä, että tämäkin vuosi jää väliin.

Sillä lentokentällä olijat ulisevat, itkevät,
kohottelevat käsiään: se putosi, sanovat. Se putosi.
Sanovat että kone vain putosi taivaalta.

On aina ollut vaivattomampaa kuunnella Papin helliä sanoja kuin kestää hänen selittelyään. Helpompaa paistatella hänen läsnäolonsa lämmössä kuin mainita poissaolon varjo.

Syntymäpäiväni alla hän kysyy aina, mitä tahdon lahjaksi. Äidin kuoleman jälkeen vastaus on ollut aina sama: ”Asua kanssasi. Amerikassa.”

Papi on puhunut New Yorkista niin usein, että on kuin olisin syntynyt sen taivaanrantaan. Joskus tuntuu kuin minulla olisi muistoja isän biljardisalista, Tíon colmadosta, Yankee Stadiumista,

kuin ne olisivat paikkoja, joissa kasvoin, eivät vain tarinoita, joita isä on kertonut siitä lähtien kun olin chamaquita hänen polvellaan.

Syksyllä aloitan viimeisen vuoden Kansainvälisessä koulussa. Suunnitelmani on aina ollut hakea Columbian yliopistoon.

Viime vuonna kerroin haaveistani suorittaa lääketieteellisen esikursseja tuossa arvostetussa opinahjossa, sen kaupungin sydämessä, jota Papi kutsuu kodikseen. & Papi nauroi.

Sanoi, että voin toimia tohtorina täällä. Sanoi, että voin vapaasti vieraila Kolumbiassa, siis maassa, mutta hän ei kustanna enää toista hienoa koulua.

En nauranut mukana. Papin täytyi huomata,
että hänen naurunsa oli kuin paperisilppuri,
joka teki toiveistani surullista konfettia.

Hän ei pyytänyt anteeksi.

Erehdyshän se on.
Yksikään kone ei pudonnut.
Minun isäni kone ei pudonnut.

& jos, *jos*, jokin kone putosi,
ei minun isäni mitenkään
voinut olla sen kyydissä.

Hän olisi tiennyt,
että metallikuori oli tuomittu tuhoon.
Tían pyhimykset olisivat varoittaneet.

Olisi käynyt kuin elokuvissa,
taksi ajanut harhaan,
tai kello jättänyt herättämättä,

& Papi olisi säännännyt
kentälle, saanut siellä kuulla
pelastuneensa. Pelastuneensa.

Niin mietin kävellessäni pitkän matkan kotiin.
Neljän mailin verran tarkkailen tietä & sivuutan
huutelut. Don Mateo tulisi noutamaan minut,

jos soittaisin, mutta olen jäätynyt
sisältöpäin. Minussa toimivat
vain eteenpäin vievät jalat & mieli,

joka ehättää niiden edelle.

Kehitän monenlaisia vaihtoehtoja;
muut lennolla ovat mennyttä,
mutta mielikuvituksessani isä pelastuu.

En lue uutisia,
joista kännykkä hälyttää.
En vilkaise somea.

Kun pääsen callejónilleni,
hymyilen naapureille
& lähetän lentosuukon Vira Latalle.

Se ei nimittäin ole totta.
Isäni *ei* ollut koneessa.
Kieltäydyn.

Papi matkustaa samalla lennolla joka vuosi.

Tía & minä olemme kuin kellon viisarit:
kierrämme isän saapumisen ympärillä.
Valmistaudumme kuulemaan liioitellut jutut

liikemiehistä, jotka tuhahtelevat tomaattimehulle
& lentoemännistä, jotka iskevät isälle silmää.
Hän ei koskaan nuku koneessa vaan pelaa shakkia tabletilla.

Hän osti minullekin sellaisen vuosi sitten synttäriksi,
& ennen kuin hän tänään nousi koneeseen,
soitimme videopuhelun.

Sanovat, vielä ei tiedetä eloonjääneistä.

Olen niin tottunut isän poissaoloon,
että tämäkin tuntuu viivästykseltä, ei kuolemalta.
Mutta kun pääsen kotiin, Tía on jo kuullut.

Hän halaa minua lujaa & keinuttaa edestakaisin,
en yhdy hänen vaikerrukseensa, *ay ay ay*.
Olen jäykkä kuin aurinkoon jätetty likainen räsy.

Tía sanoo sitä sokiksi. & on ehkä oikeassa.
Tuntuu kuin minuun olisi iskenyt salama.
Kun yksi naapureista saapuu, Tía päästää minut.

Istun el balcónilla & kiikun isän lempikeinutuolissa.

Kun Tía menee nukkumaan, minä menen alttarille,
jonka hän on omistanut esi-isillemme. Se on vanha lipasto, peitetty
valkoisella liinalla, sijaitsee ruokapöydän takana.

Se on niitä paikkoja, joissa rukoilemme & jonne laskemme uhrimme.
Nappaan yhden Tían jättämistä sikareista. Leikkaan varovasti
pään, sytytän tikun & hetken mietin, suutelisinko

pientä sinistä liekkiä. Vien huuleni sikarille. Hengitän sisään.
Pidättelen savua keuhkoissa,
kunnes rintaa pistää

& yskin & yskin & yskin,
haukon henkeä
kyyneleet kihoten.

Keinun keinun keinun, kunnes aurinko pilkistää puiden takaa.
Kärkyn taksin moottorin ulinaa,
Papin äänestä naurua, ilmaa raastavaa ääntään,

joka julistaa, kuinka hemmetin iloinen
hän on, kun on jälleen kotona –
Tiedän, mitään hänen äänistään en enää kuule.

